

Duchovní souvislosti v utváření lidského organismu

Osmá přednáška

Zážitky lidské duše ve spánku a po smrti v duchovním světě.

Rudolf Steiner

GA 218

Londýn, 16. listopadu 1922

Boj luciferských a ahrimanských bytostí o člověka. Přírodní okolí člověka, nadsmyslová a podsmyslová příroda.

Mám vám něco sdělit o duchovních mocnostech a bytostech, které nadsmyslově žijí v okolí člověka a mají účast na jeho pozemském bytí. Pochopíte, že vše, co se děje mezi duchovními bytostmi v nadsmyslovém světě a co mají takové duchovní bytosti mezi sebou do činění, že se liší od toho, čím se lidé zabývají za svého pozemského života, a že je proto vlastně obtížné vyslovit se v lidské řeči, která je vytvořena pro lidské poměry, o bytostné podstatě a činnostech nadsmyslových inteligencí, řekněme nadsmyslových bytosti. Ale jelikož se to musí v naší době stát, musí se to stát obrazně. Tu právě pochopíte, že mnohý výraz je ražen tak, jako by byl vzat z lidských poměrů. Označuje již to správné, ale protože je vzat z lidských poměrů, je ražen obrazně.

Jako lidé máme kolem sebe přírodu s jejími různými říšemi, s říší minerální, s říší rostlinnou, s říší zvířecí, a můžeme říci i s fyzickou říší lidskou. To, co máme jako přírodu kolem sebe, má za sebou jaksi druhou přírodu, ale přírodu duchovní, nadsmyslovou. Člověk vnímá svými smysly obyčejnou přírodu.

Nadsmyslovou přírodu, která je za ní, tu nevnímá, ale ona má přesto velký vliv na jeho pozemské bytí.

To druhé, čeho je třeba si povšimnout, je to, že člověk má v sobě přirozenost fysickou, že on, pohlédli-li do svého nitra, vnímá tuto fysickou přirozenost jako své instinkty, jako své vášně. To vše je samozřejmě astrální, ale proudí to z fysické přirozenosti. Co člověk tímto způsobem v sobě vnímá svými instinkty, žádostmi, vášněmi, to má opět něco, můžeme říci, pod sebou, jakousi říši bytostí, které mají k člověku vztah, ale jsou podlidské povahy. Takže když hledíme kolem sebe svými smysly, vidíme jen povrch přírody, za ní musíme tušit přírodu nadsmyslovou. Když pohlédneme do sebe a vnímáme se sami skrze své žádosti, instinkty, vášně, potom musíme pod tím, co se tu v nás projevuje, tušit přírodu podsmyslovou. Nadsmyslovou přírodu, která je kolem nás, tu může posuzovat ten, jenom ten, kdo vybaven hlubším duchovním pohledem neobrací své pohledy tak, jako přírodověda na to, co probíhá v rámci přírodních zákonů. Nikdy se neukáže v tom, co takto může přírodní věda vyzkoumat, nadsmyslová příroda, stojící za přírodou. Ta se ale ukáže, zůstří-li člověk svůj duchovní zrak pro to, co není v rámci zákona, nýbrž o čem se obyčejně říká, že to podléhá náhodě.

Náhodě podléhá ve světě, který je kolem nás, všechno, co se ukazuje v počasí, v nepravidelnostech atmosféry během roku. Všimnete-li si, řekněme, jednotlivostí, například londýnské mlhy, tak je můžete sice v hlavních rysech odvozovat z jistých pravidel, ale nikoli v jednotlivostech. V jednotlivostech se říká u těchto věci, jako vítr a počasí, že podléhají náhodě. A když naleznete v novinách napsáno, jaké bude počasí v nejbližší době, tak na tom nebudete stavět se stejnou jistotou, jako na tom, že příštího jitra vyjde slunce. Přírodní zákony jsou podle toho něčím zcela jiným, než to, co se projevuje ve větru a počasí, a co lidé označují v jistém ohledu jako náhodu v přírodních úkazech. Pro úkazy počasí lze si osvojit jistý prorocký dar. Tento dar však nelze dovést k přírodním zákonům, tento dar je něčím inspirovaným nebo intuitivním. Inu ve všem, co se takto projevuje ve větru a počasí, žijí bytosti, které nejsou k spatření jen proto, že nemají žádné tělo, které je viditelné pro ty smysly, jež jsou vlastní pozemským bytostem. Tyto bytosti, které žijí ve větru a počasí, přesto přece existují. Mají tělo, které se skládá jen ze vzduchu a tepla, které nemá v sobě žádnou vodu, žádnou kapalinu a žádnou pevnou zem. Mají tělo, které se skládá jenom ze vzduchu a tepla. Toto tělo se vytváří, rozpouští se, prodělává rychlé změny, proměny. Co vidíme ve vytváření oblaků, co cítíme ve vytváření větru, to je jen zevní výraz toho, co jsou činy těchto bytostí. Takže my,

pohlížíme-li do naší atmosféry, do okolí Země, v němž jsme jako lidé, máme kolem sebe svět bytostí, které jsou bytostmi vzdušnými a tepelnými. Tyto vzdušné a tepelné bytosti jsou toho druhu, ty jsem ve svých spisech a přednáškách častěji nazval bytostmi luciferskými.

Tyto luciferské bytosti mají zcela zvláštní snahu vzhledem k člověku. Přestože žijí v počasí, jsou nám často nepříjemné, ony mimořádně dbají na morální element v lidském sociálním řádu. Dbají tak silně na morální element, že mají takové mínění, že by člověk vůbec neměl mít skutečné fyzické tělo, přinejmenším by člověk neměl mít tělo, v němž se nachází zemská a kapalná přirozenost. Chtěli by mít člověka svým způsobem takto vytvořeného a potom by ho, aniž by měl v tom svobodu, učinili zcela morální bytostí. Němci by žádnou fyzickou přirozenost. Byl by naprosto jedině morální bytostí Tyto luciferské bytosti bojují v průběhu roku neustále o to, aby člověka odtrhly od Země, aby ho dostaly do své sféry, aby ho Zemi odcizily a odňaly. Tyto bytosti jsou zvláště nebezpečné všem snílčům, všem lidem usilujícím o mlžnou mystiku. Tito snílčové, usilující o mlhavou mystiku snadno propadají těmto bytostem, které by chtěly člověka odvést pryč od Země, chtěly by ho učinit jakousi andělskou bytostí, aby vůbec nepodléhal žádnému pokušení vůči nemorálnosti. Jakkoli to zní podivně a paradoxně, v bytostech, které se projevují ve větru a počasí a které pulsují vzdušným prostorem, v něm máme ony bytosti, které sice nade vše nenávidí lidskou svobodu a nechtějí nic vědět o lidské svobodě, chtěly by lidskou svobodu zničit, ale chtěly by lidi učinit morálními automaty s výhradně dobrými andělskými povahami. A bojují, smím-li použít pozemského výrazu, až „na nůž“, aby toho dosáhly. Máme ale v protikladu k těmto bytostem, které takřka budují své pevnosti ve vzduchu (nechápejte tento výraz špatně, řekl jsem přece, že se musím vyjadřovat obrazně), jiné, o kterých jsem se již posledně zmínil v jisté souvislosti. To jsou ony bytosti, které mají něco do činění s tím, co se v člověku projevuje v instinktech, žádostech, v pudech, ve vášních. Ale tyto bytosti nejsou snad uvnitř člověka. V člověku je jen jejich působení. Tyto bytosti žijí bezprostředně na Zemi, ale tak, že je člověk nemůže vidět, protože ony nikdy neobdrží tak zformované tělo, aby je člověk mohl vidět. Ony mají jen takové tělo, které žije v zemském a kapalném elementu. A jejich činy v zemském dění jsou příliv a odliv, sopečné úkazy, úkazy zemětřesení. Tyto úkazy, vůči nimž přírodní věda, jak víte, také stojí mimořádně bezradně, ty se ukazují duchovně zostřenému pohledu jako svět za nimi stojících bytostí podlidských. A tyto podlidské bytosti jsou v moci oněch bytostí, které jsem v jiné souvislosti nazval

bytostmi ahrimanskými. Tyto ahrimanské mocnosti se svými různými podřízenými duchy (až ke skřítkovým úkazům jsou tyto podřízení duchové obsaženi v zemském a kapalném elementu) si vytýčili jaksi jinou úlohu. Pohlížíme-li na všechny tyto bytosti, tak jim to nemůžeme mít za zlé. Stejně, jak by se to mohlo mít luciferským bytostem za zlé? Chtějí to nejlepší, totiž učinit člověka morální bytostí. Jen by nemohl být nikdy pod jejich vlivem svobodnou bytostí, nýbrž jen morálním automatem. Chtějí ale to nejlepší pro člověka i ty druhé bytosti, které mají jaksi své opevnění bezprostředně pod zemským povrchem, jenže jejich působení, ta zasahují vzhůru do lidské výměny látek. Co vidíte vystupovat jako příliv a odliv, nebo vidíte jen méně často v působnosti sopečné nebo při zemětřesení, to neustále existuje v přílivu a odlivu v látkové výměně u člověka.

Zatímco luciferské bytosti budují svá opevnění ve vzduchu, aby bojovaly za morálno proti pozemskosti, bojují tyto bytosti za to, aby člověka zatvrdily, učinily si ho sobě podobným. Člověk by se tím stal ve hmotě neskonale chytrým, neuvěřitelně inteligentním. Toho nemohou tyto bytosti dosáhnout přímo, mohou toho dosáhnout nepřímo. Proto se jim v pozemském životě již skutečně podařilo v usilováních trvajících tisíciletí vytvořit celý rod takových podlidských bytostí. Činí to tak, že se zmocňují instinktivní přirozenosti lidí, když je tato instinktivní přirozenost zvláště zpustlá a silná. Strhují jaksi tuto instinktivní přirozenost na sebe. Člověk je potom za svého života propadlý těmto ahrimanským mocnostem. Je-li člověk ze svého života propadlý ahrimanským mocnostem, takže je zcela oddán svým vášním, instinktům, pudům, že je zpustlým člověkem, potom to mohou tyto bytosti po jeho smrti urvat. A tímto způsobem existuje již celé obyvatelstvo, celé podlidské obyvatelstvo Země. Ono skutečně existuje, existuje ve vodě a v zemském elementu.

Tážeme-li se, co zamýšlejí ahrimanské bytosti s tímto podlidským obyvatelstvem, tak jde o toto: „Nyní vytáhnu z člověka tuto instinktivní přirozenost, z toho udělám zemsko-vodní bytost.“ Takové zemsko-vodní bytosti skutečně obývají jistou vrstvu, která leží bezprostředně pod povrchem Země. Jsou tu uvnitř. Ti lidé, kteří mohou zřít v dolech, ti znají velmi dobře tyto bytosti. Jsou to bytosti, které existují tím, že byly člověku v okamžiku jeho smrti odervány. A tu ahrimanské bytosti čekají na to, že jednou člověk sestoupí v inkarnaci na základě své karmy, která je ovlivněna instinkty, pudy, vášněmi, že sestoupí dolů a že se mu obzvláště zalíbí taková bytost a řekne si: „Nechci již zpět do duchovního světa, chci, až opustím své fyzické tělo, se ztělesnit v

takovéto podsmyslové bytosti. Potom zůstanu spojený se Zemí, nechci již umírat, chci zůstat spojený se Zemí. Volím být podsmyslovou bytostí."

Jakkoli to zní paradoxně, opravdu se musí nad tím žasnout, vždyť ahrimanské bytosti jsou právě mimořádně chytré. Ony jsou vždy toho mínění, to můžeme zcela správně konstatovat, že budou s to nalákat dostatečně mnoho lidí tímto způsobem do svého pokolení, aby jednou zalidnili Zem pouze takovými ahrimanskými podlidskými bytostmi. A tím chtějí Zem samu učinit nesmrtelnou, takže se nerozptýlí v prach ve světovém prostoru.

Tak máme opravdu ve svém pozemském okolí lidstva dva bojovné zástupy, luciferský zástup ve vzduchu, který by chtěl člověka učinit morálním, ale vyzvednout jej pryč od Země, a ahrimanské bytosti bezprostředně pod povrchem Země, které by chtěly člověka stáhnout dolů, které by ho chtěly držet při Zemi. Tyto dva druhy bytostí jsou v říši minerální, v říši rostlinné, v říši zvířecí a také ve fyzické říši člověka, pokud tento žije nadměrně v pudech, vášních, v žádostech, jsou tam tak, že se musí mezi sebou snášet. Ono božstvo, které se v křesťanském náboženství nazývá Otcem, vytvořilo ve starých dobách ve vztahu k minerálům, rostlinám, zvířatům a také ve zvířecí přirozenosti člověka, která není přijata do duševna, v němž se člověk nedává nakazit svými pudy, žádostmi a vášněmi, zde založil v dávných dobách mír Bůh Otec.

Tedy vezmete-li do ruky krystal, minerál, rostlinu, tu nebudete pozorovat, že je tu boj mezi těmito dvěma druhy bytostí. Ale v okamžiku, kdy se zaměříte na to, jak je lidské tělo proniknuto duší, tu shledáte, že tu existuje něco v tom smyslu, že se tyto bytosti navzájem k sobě chovají tak, že luciferské bytosti říkají ahrimanským: „Slíbily jsme Bohu Otcovi, že o minerály, rostliny, zvířata a také o člověka, pokud byl kdysi ještě nevědomou bytostí, která ještě nemyslela, nebudeme bojovat. Ale o člověka, který si dobyl vědomí sebe sama, tu chceme bojovat až na ostří nože.“ A o tohoto člověka vládne právě strašný boj mezi vzdušně-ohnivými bytostmi a mezi bytostmi zemsko-vodními. A to je to, do čeho se musí hlouběji nahlédnout. Dnes se stalo lidstvo velkým, pokud jde o poznání zevní přírody. Ano, v té se luciferské a ahrimanské bytosti snášejí. Ale člověk neví nic o tom, co žije na oné straně smyslového světa, neví o nadsmyslové přírodě a podlidské přírodě. Tyto obě říše skrývají bytosti, které svádějí o člověka strašný boj, jež jsem vám charakterizoval.

Bytost, která se nazývá ve Starém zákoně Jahve (smém-li použít toho výrazu, řekl jsem vám na začátku, jak těchto výrazů používám) má své sídlo na Měsíci, to znamená, náleží v kosmu jako duchovní bytost k tomu, co se vyjadřuje ve fyzických měsíčních jevech. Tato měsíční bytost, tedy Jahve, má

nyní ve světovém řádu tento úkol: Je především pověřena, mohu-li to tak říci, vést dolů člověka, který sestupuje z duchovně-duševního světa k Zemi, aby se oděl tělem Ale tato bytost Jahve si vyhrazuje mít co činit také ještě s člověkem na Zemi, totiž řídit vše to, co se vztahuje na síly rozplozování. Tedy tato bytost Jahve, která má své sídlo na Měsíci, přivádí člověka dolů k Zemi a chtěla by všechno, co souvisí v člověku s pudy a instinkty rozplozování, sama ovládat. Ale rozplozování nemůže být řízeno jen samo o sobě. Souvisí s jinými instinkty a pudy člověka. A proto potřebuje Jahve pomocníky, aby byly v člověku instinkty související s jídlom a pitím v harmonii s instinkty rozplozování, aby vůbec byly pudy a instinkty uspořádány. Tyto pomocníky nalézá Jahve, bůh Měsíce, v Merkuru a Venuši. Máme tedy v duchovním vesmíru spojení mezi Měsícem, jej obývajícími bytostmi spolu s Jahvem, a mezi bytostmi na Merkuru a Venuši. Bytosti, které jsou v tomto svazku, chtějí vlastně vše, co je tělesné a co pochází z krve v nitru člověka, ovládat z Měsíce, Merkuru a Venuše. Člověk tedy není pouhou pozemskou bytostí, nýbrž z vesmíru do něj působí určité síly. Pozorujeme-h ony bytosti, které jsem prve nazval ahrimanskými a které mají svou pevnost bezprostředně pod povrchem Země a jsou to bytosti zemské a vodní, pozorujeme-li je, mají k Jahvemu a k bytostem Merkuru a Venuše takový poměr, že ony nedozrály dosti k tomu, aby dospěly k těmto světovým tělesům takovým způsobem, jak obývá Jahve Měsíc, nebo jak obývají jeho pomocníci Merkur nebo Venuši Ony jsou ve světovém řádu odsouzeny k tomu nemít své sídlo na Měsíci, Venuši, Merkuru, nýbrž pod povrchem Země. Můžete si proto pomyslet, že tyto bytosti, ačkoliv postrádají veškerou morálnítu, vedou boj nejen proti vzdušně-ohnivým bytostem, nýbrž především proti Jahvemu, proti mocnostem Venuše a Merkuru, a to, co je oprávněnou vládou Jahveho, mu chtějí vyrvat. Jahve je právě ten, kdo řídí instinktivní přirozenost lidí. Ale zatímco ji řídí z oblasti mimo Zemi, zůstává více podřízena jiné mocnosti, než mocnostem morálním, ale nestala by se nemorální. Oprávněnou vládou Jahveho stalo se právě pokolení lidské takovým, jak je známe. K tomu bylo zapotřebí mocností Měsíce, Merkuru a Venuše.

Proti pokolení Jahveho, což jsou tedy lidé, zakládají ahrimanské bytosti jiné pokolení, o němž jsem vám hovořil. A podstatným prostředkem pro ně je to, co jsem vám již posledně zde charakterizoval Přistupují k člověku, když spí, a říkají mu, že dobré je zlé, zlo je dobré. To člověk přijímá strašně lehce a vnáší to potom do svého fyzického a éterického těla. Tyto ahrimanské bytosti věří, že právě dosáhnou svého cíle našeptáváním bezbožného zla. Můžeme říci, že člověk měl být vlastně zcela závislý, co se týká jeho nižší přirozenosti na vyšších

mocnostech, na mocnostech Měsíce, Venuše a Merkuru. Tato nižší přirozenost není o sobě zlá a nízká, ona je takovou tím, že v ní vznikají vylíčeným způsobem síly Jahvemu nepřátelské. Jahve by chtěl, aby se tyto bytosti projevovaly jenom v povodních, v sopečných úkazech, v zemětřesení. Ale tyto bytosti se všemožně namáhají, aby se uplatnily také v člověku, a nejsou tedy jen takovými, že dělají výpady proti vzdušným a ohnivým bytostem, nýbrž ony činí své výpady zejména proti Jahvemu a jeho pomocníkům na Venuši a na Merkur.

Tak stojí člověk uprostřed boje, který vede na jedné straně Jahve se svými houfy, které bojují za spravedlnost ve vesmíru. A na druhé straně stojí houfy Ahrimana, který pokud se týká jeho chytrosti, člověka daleko převyšuje, který by chtěl zcela důsledně potlačit morální přirozenost a za to by člověka chtěl učinit jistým automatem chytrosti. Zde máte, to, co v člověku působí zdola nahoru, mohl bych říci ze země a vody, a co se do člověka rozprostírá tím, že člověk musí přece jíst produkty, které pocházejí ze země a vody. Vzduchem se nenasytí, pouhým teplem také ne.

Z druhé strany stojí bytosti, které mají svou tělesnost ve vzduchu a teple. Jsou právě tak nezralými bytostmi, jako bytosti nepřátelské Jahvemu. Ale bytosti, které vůči nim představují stav zralosti, ty sídlí na Marsu, Saturnu, Jupiteru. Takže tyto vzdušně-ohnivé bytosti nepodnikají výpady ze svých opevnění pouze proti ahrimanským mocnostem, nýbrž ony bojují proti všemu, co má působit na člověka z Marsu, Jupiteru, Saturnu. Vzdálené planety mají na člověka takovou působnost, resp. tuto působnost mají na člověka jejich duchovní bytosti, jež se projevuje zejména v očích, v uších, ve všech smyslových orgánech na povrchu člověka. Zatímco měsíc, Venuše, Merkur mají svůj vliv v nitru člověka, ve vnitřních orgánech, mají Saturn, Jupiter, Mars svou působnost v orgánech smyslových. Působení Saturnu například tkví zcela podstatně v lidském oku. Tyto saturnské, jupiterské a marsické bytosti chtějí člověka učinit skutečně pozemským člověkem, chtějí mu dát smysly, které jsou řádně vsazeny do fyzického lidského organismu a zůstávají na povrchu. Chtějí mu dát nervy, které vycházejí ze smyslu a rozprostírají se do nitra. Saturn dává smysly, Jupiter dává nervová pokračování smyslů a Mars je taková mocnost, která například dává řeč. Tedy vše, co je na povrchu člověka, chtějí tyto bytosti lidem přinášet. Jsou to vchlípeniny lidské kůže dovnitř, tyto smysly a nervy.

Vzdušné a ohnivé bytosti, o nichž jsem hovořil, ty vedou proti bytostem Jupiteru, Saturnu a Marsu opět boj na nůž. Sedí ve svých opevněních ve vzduchu a rozvíjejí své mocné síly zvláště v blescích a ve všem, co je ve

vzduchu ohnivého. Ony to jsou, jež by chtěly učinit fysického člověka takovým, jak smí být vlastně jen oko a ucho a nos, jak smí být člověk jen na povrchu. Ony by chtěly vlít do člověka to, aby nedělal nic jiného, než jen viděl a slyšel a stal se tak bytostí podobnou andělu.

Bytosti Marsu, Jupiteru a Saturnu si vedou ve vnější přírodě zcela řádně, smím-li použít tohoto výrazu o tak vznešených bytostech. Pronikají to, co se nám ve vnější přírodě jeví jako pouhá přirozenost, moralitou. Přinášejí moralitu člověku, ona skutečně vniká do člověka smysly. Ale vzdušné a ohnivé bytosti chtějí člověka zcela proniknout jeho smyslovou přirozeností tak, aby když vnímá svými smysly, nevnímal nic jiného než to, co je morální. Tedy chtějí člověka učinit morálním automatem. A tak shledáte, když se rozhlížíte v přírodě, že vše, co se vyjadřuje silami, pochází od bytostí Marsu. Co se projevuje přírodními zákony, pochází od bytostí Jupitera, a co je barvou a tónem, pochází od bytostí Saturnu. Ale bytosti vzduchu a ohně nechtějí dopustit, aby se člověk stal fysickým tělem, nýbrž jen silou, zákonem (čili myšlenkou), barvou a tónem. Chtějí ho úplně zředit, učinit ho, jak řečeno, bytostí podobnou andělu.

Tak vidíte, milí přátelé, zatímco se ve vnější přírodě dobře snášejí Měsíc, Merkur, Venuše, Jupiter, Mars, Saturn a v rovnováze jsou udržovány Sluncem, vedou o lidskou přirozenost dvojnásobný boj. Zaprvé bojují ahrimanské a luciferské bytosti proti sobě. Zadruhé bojují luciferské bytosti proti všemu marsickému, jupiterskému, saturnskému, co leží vně Slunce. A potom bojují ahrimanské bytosti proti všemu měsíčnímu, proti všemu, co pochází z Venuše a Merkuru. Za přírodou a v člověku žije tedy skutečně tvrdý boj a uprostřed tohoto boje si musí člověk vydobýt svůj pokrok a svou svobodu. To činil v starších dobách díky nauce starých mystérií, to musí v současné době činit tím, co může být duchovním bádáním odhaleno o tom, co je za přírodou a pod člověkem. Neboť být nevědomým ohledně těchto věcí, to by bylo pro lidstvo největší zkárou.

Z mého líčení vidíte, milí přátelé, že ony bytosti, které jsem vám dnes opět nazval bytostmi luciferskými a ahrimanskými, jsou mimořádně silně vyvinuty, pokud jde o jisté vlastnosti. Luciferské bytosti pokud jde o moralitu, ahrimanské bytosti pokud jde o chytrost, inteligenci. A přesto je tomu tak, že tyto bytosti na obou stranách stále znovu a znovu věří, že dosáhnou svých cílů. A stále znovu začínají za tyto cíle bojovat tím způsobem, jak jsem vám to dnes vylíčil. Pokud jde o dosažení těchto cílů, prožívají ale současně na Zemi v největším rozsahu zklamání. Takže když se setkáváme pomoci moderního

zasvěcení s takovými luciferskými a ahrimanskými bytostmi za přírodou a pod člověkem, zastihujeme je v permanentním vítězném opojení na jedné straně. Pronikají ke svým, nechťjí od nich upustit, věří vždy znovu a znovu ve své vítězství. Na druhé straně ale jsou vždy znovu zklamány tím, co je na Zemi. A tato nálada jistého vítězného opojení a neustálých zklamání vytváří vlastně život bytostí tohoto druhu

A tu se v jednotlivostech ukazuje toto: Můžeme si nejprve povšimnout toho, jak luciferské a ahrimanské bytosti ze Země docházejí ke zklamání fyzickou bytostí člověka. Získáme silnější dojem o těchto zklamáních Ahrimana a Lucifera, když prodléváme v nemocnicích nebo u lůžek nemocných, či v ústavech pro choromyslné, neboť obojím prožívají Ahriman i Lucifer svá velká zklamání. Jak jsem vám ukázal, vedou tyto bytosti tvrdý boj o přirozenost člověka, ale nedělá jim dobře, co se týká jejich cílů, když dobývají v lidské přirozenosti vítězství vzájemně proti sobě. Jinak je tomu s vítězstvími, která dobývá Ahriman proti božstvům Měsíce, božstvu Venuše a božstvu Merkuru, a jinak je tomu s vítězstvími, které dobývají vzdušní a ohniví duchové proti Jupiteru, Marsu a Saturnu. To ale nikdy nejsou úplná vítězství. Jsou vítězstvími jen tím, že se bytosti cítí být posíleny tím, co pokládají vůči sobě za úspěch. Ale vlastně jsou tyto úspěchy, které navzájem vůči sobě mají, převážně právě úspěchy zdánlivými, a proto to zklamání. Neboť předpokládejte, že se podaří ahrimanským mocnostem dobýt v lidském fyzickém těle vítězství nad mocnostmi luciferskými, nad těmi mocnostmi, které chtějí člověka zcela proniknout tím, co má být jenom na povrchu ve smyslech, potom propadá člověk tímto vítězstvím ahrimanských mocností do takových onemocnění, jako jsou útvary nádorů, útvary karcinogenní, nebo onemocnění výměny látek jako diabetes (cukrovka). Vystoupí-li někdy ve fyzické přirozenosti tyto nemoci, potom dobyl Ahriman nad Luciferem vítězství, které je ale spojeno s tím že fyzická přirozenost člověka je dočasně zruinována. Potom se Ahrimanovi nehodí tato fyzická přirozenost člověka k tomu, aby z ní vyrval instinkty a pudy a vytvořil z toho své vlastní pokolení. Z toho dostanete snad paradoxní, ale správný náhled na nemoc. Je v mnohých případech jediným prostředkem dobrých mocností, jak zachránit člověka před ahrimanskými chapadly. A dobude-li Lucifer vítězství v lidské přirozenosti, když tedy dobývají luciferské mocnosti vítězství nad mocnostmi ahrimanskými, které by chtěly člověka zatvrdit, které by ho chtěly stáhnout dolů do svého pokolení pouhých pozemských a vodních bytostí, tak člověk upadá do citlivých katarálních nemocí nebo do choromyslných stavů. Opět se tím Luciferovi odepírá jeho

vítězství. Proto je tomu tak, že tyto ahrimanské a luciferské mocnosti pracují neustále vši silou, aby dobyly vítězství, že jsou ale smutné a zklamané uloží nemocných v nemocnicích a v ústavech pro choromyslné, neboť tam se jim ukazuje, že mohou sice bojovat, ale že vlastně nemohou zvítězit.

Máte-h hlubší pohled do éterické přirozenosti člověka, ne pouze do přirozenosti fyzické, nýbrž do éterické přirozenosti, potom máte právě takové podmínky pro zklamání ahrimanských a luciferských mocností, neboť když v éterickém těle vítězí luciferské mocnosti nad mocnostmi ahrimanskými, stává se člověk lhářem ze zvyku. Ale když se stává člověk lhářem ze zvyku, stává se nemorálním a vypadáva ze světa, v němž by ho Lucifer chtěl mít. Lucifer odtrhuje člověka zdánlivě od pozemského světa, ale činí ho místo toho morálním automatem, lhářem. A stává-li se člověk lhářem ze zvyku, habituálním lhářem, je tu v taktu vyvolané prolhanosti člověka paradoxně zbraň dobrých mocností, aby člověka Luciferovi vyrvali. Neboť že se člověk stává lhářem, může se přinejmenším vylepšit dalším průběhem karmy, kdežto kdyby Lucifer zvítězil, byl by lidský rod právě ztracen, byl by vyzdvížen vzhůru od Země.

Když vítězí v éterickém těle Ahriman, nebo je blízko svého vítězství, potom se člověk stává posedlým a stává se vnitřně posedlým chytrostí. Tím ale, že je vnitřně posedlý chytrostí, zůstává chytrost vněm. Potom ho chytrost má. Proniká ho, pokud jde o éterické tělo. A opět nemůže Ahriman instinkty a pudy stáhnout dolů, protože zůstaly vlivem této posedlosti vězet v těle éterickém. Takže je v širokém rozsahu následkem lživosti a následkem posedlosti u člověka ustavičně důvod, aby luciferské a ahrimanské mocnosti propadaly svým velkým zklamáním.

Pohlédnete-li na astrální tělo, předpokládejte, že v astrálním těle vítězí ahrimanské mocnosti nebo jsou blízko vítězství, potom se tím člověk může stát pustým egoistou, stát se zcela egoistickým. Tím v sobě ale zadržuje své instinkty pohromadě. Ahriman nedosahuje toho, aby je vytáhl ven. A tak Ahrimanovi uniká jeho kořist také právě vlivem pustých egoistů. Vítězi-h Lucifer nebo je blízko vítězství, tak může člověk přejít ve svém astrálním těle k tomu, co se nazývá snílkem, který je bez já, který vlastně není správně v sobě. Tyto věci existují, přinejmenším může člověk být dočasně takovým stavům vystaven. Potom je to zase velké zklamání pro luciferské mocnosti. Tak vidíte, jak existuje pro ahrimanské a luciferské mocnosti mnoho pramenů zklamání.

Z toho současně vidíte, uprostřed čeho vlastně člověk stojí. Již v dávných dobách stál, když existovala dávná zasvěcovací mystéria, uprostřed tohoto boje

za fyzickým světem. Tu to byli poslové Boha Otce, kdo byli učители v mystériích, prvními velkými učiteli v mystériích. Jejich žáky byli guruové a jejich žáky chélové, podřízení žáci. Ale nejvyšší guruové měli své pokyny bezprostředně od božích poslů, od poslů Boha Otce. A protože nemoci, jak jsem vám to vylíčil, jsou prameny velkých zklamání pro Ahrimana a Lucifera, protože Lucifer a Ahriman jsou nemocemi omráčeni ve svých zklamáních, jakkoli jsou nesmírně chytré a morální tyto bytosti ahrimanské a luciferské, podléhají potom, protože jejich vědomí je obzvlášť jasné, o to více zamlžení, tak mohli boží poslové proti těmto nemocem nacházet léky, nerušení Ahrimánem a Luciferem. Jak jsem vám to posledně říkal, léčili měsíčními prostředky saturnské škody a podobně.

To bylo v dávných mystériích, kdy mohli poslové Boha Otce člověka bezprostředně vytrhnout z chaosu, do kterého byl postaven bojem za přírodou a pod člověkem, o němž jsem vám vyprávěl. V novější době není chaos, vůči němuž člověk stojí, o nic menší, než v dávných dobách. Ze člověk o tom nic neví svým obyčejným vědomím, to nic neznamena, chaos je přece zde. Člověk je sem a tam smýkán v tom boji, který se tu o něho vede pod ním a za přírodou.

Překročí-li se potom práh a nahlédne-li se hlouběji vědomím do duchovního světa a do tohoto strašného boje, když se pozoruje tato matoucí hra o člověka za přírodou a pod ním, potom se marně v současnosti ohlíží po těchto božích poslech, kteří například dávali dávným mysterijním lékařům do ruky merkurskou hůl a podobné symboly pro léčení. Nečelí se vůbec již správně proti onomu strašnému boji, který se vede mezi zpět zůstavšími horními bytostmi, mezi zpět zůstavšími bytostmi marsickými, jupiterskými, saturnskými, a zpět zůstavšími dolními bytostmi, bytostmi měsíčními, bytostmi na Venuši a Merkuru. Skutečně je tomu tak, že když překročíte práh, jste postavem do tohoto strašného boje horních mocností s mocnostmi dolními. Jako dva tábory vojska stojí proti sobě vzdušné a ohnivé bytosti, jako na špatné cestě stojící bytosti Saturnu, Jupiteru a Marsu; Zemské a vodní bytosti jako bloudící bytosti měsíční, bytosti Venuše a Merkuru. Boj se odehrává na oné straně prahu strašným způsobem, takže se Slunce stává úplně ohnivé, potom je zatemněno a nakonec se člověku jeví jako strašný černý kotouč. Tak tomu u dávných zasvěcenců nebylo. Oni hleděli skrze tento zčernalý kotouč. A právě z tohoto zčernalého kotouče přicházeli jim v ústrety poslové Boha Otce, kteří byli v dávných dobách například nositeli nauky o léčení.

My, novější lidé překračujeme práh, a je tu ovšem také tento strašný boj. Slunce rudne, Slunce černá, ale zůstává jako černý kotouč. Jsme odkazováni

zpět, a musíme, abychom se vyznali v tomto zmateném boji, sami hledět na Zem. Zde jsme odkazováni na Krista, který potom jako duchovní bytost, která se spojila mystériem Golgaty se Zemí, tu stojí a říká člověku: „Nezoufej nad tím, že Slunce zčernalo. Zčernalo, protože Já, Bůh Slunce, již v něm nejsem, nýbrž sestoupil jsem a spojil jsem se se Zemí.“ Když potom přistupujeme ke Kristu se vši vnitřní oddaností, se zostřeným poznáním toho, co nastává právě věděním o mystériu Golgaty, potom se člověku sice Slunce nevyjasní, zůstává černým kotoučem, ale člověk počíná vše, co mu Kristus říká, činit slyšitelným. Člověk se prožitkem dovídá o spřízněnosti Krista se Sluncem, Slunce se stává jaksi onou bytostí, která člověka činí schopným naslouchat Kristu, když se člověk k němu nejprve správným duševním vztahem vyvinul.

A potom je to Kristus, kdo člověku dává prostředky, jak smířit horní bytosti s dolními, jak smířit to, co je nad černým kotoučem z oněch mocností, které se projevují kolem naší Země jako bytosti vzdušné a ohnivé, smířit, co se projevuje jako bytosti dolní. Dosáhneme potom právě jako člověk poučky, jak pro léčení nemocí, tak pro pochopení všech ostatních zel, která Lucifera a Ahrimana vždy znovu klamou. Dospíváme silou Kristovou a silou mystéria Golgaty, řekl bych, k tomu, že můžeme říci tato podivuhodná slova: „Vy stvořte Ahrimanovy a Luciferovy, jste zklamávány zlými důsledky, které vašim prostřednictvím musí na Zemi vznikat, když dosahujete svých částečných vítězství. Tato vaše zklamání, ta musí vždy vznikat, neboť vždy znovu budete vytvářet nemocné, posedlé, lháře a sobce, lidi bez já. A tak se budete řídit ze svého radostného opojení k nejmudnějším zklamáním.“

Pozemskému člověku je samo toto dáno do ruky, najde-li správný poměr ke Kristu, aby nezoufal v tom okamžiku, kdy nalézá zoufalství vyšších bytostí, než je on sám, oněch vyšších bytostí, které ale právě chtějí jít jinou cestou, než ony božské bytosti, k nimž člověk náleží a jimž má zůstat věrný v dalším vývoji Země. Středem těchto božských bytostí je právě bytost Kristova, která kdysi hovořila skrze sluneční kotouč k dávným zasvěcencům, která k nám hovoří nyní dále ze Země za pomoci Slunce. Takže my dnes hovoříme o Kristu, o tom, který k nám může na Zemi přistoupit a stát po našem boku jako vůdce, který nás vyvádí ze strašného nepřátelského boje ahrimanských a luciferských bytostí mezi sebou a proti horním a dolním božským světům.